

samo o višini najemnine, glede katere da je nastopila sedaj prostost, da pa naj sodišča sodijo, da so odpovedi še nadalje nedopustne, do česar pride sodnik, razsojajoč po prostem pravu. Drugi del prinaša različne predloge za odpomoč stanovanske bede.

Predpisi za zaščito delavstva. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1924. Cena 36 dinarjev.

Zbirka zakonov. XVI. snopič: Zakon za volitve narodnih poslancev za narodno skupščino kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1925. Cena 12.50 Din.

Razne vesti.

V Ljubljani, 1. aprila 1925.

(Kronika društva »Pravnika«.) Društveni odbor se je konstituiral tako-le: načelnik dr. Danilo Majaron, predsednik odvetniške zbornice, načelnika namestnik Božidar Bežek, dvorni svetnik, tajnik dr. Rudolf Sajovic, okrajni sodnik, blagajnik dr. Ignac Rutar, direktor čekovnega urada, knjižničar dr. Josip Krevelj, notar; odborniki: dr. Metod Dolenc, univerzitetni profesor, dr. Leonid Pitamic, univerzitetni profesor, dr. Hubert Souvan, dvorni svetnik, dr. Juro Hrašovec, župan in odvetnik, Anton Kuder, deželnosodni svetnik, in dr. Mirko Grasselli, starejšina državnega pravdnništva.

Dne 18. februarja 1925 je predaval v društvu g. odvetnik dr. Henrik Tuma o predmetu: Sodnik — zakon. Kratka vsebina tega predavanja:

Odnos sodnik-zakon se pojasni v sorazmernem odnosu države kot nositeljice zakona, sodnika kot nositelja prava. Le če opredelimo pravilno pojme: država-zakon-sodnik-pravo, dobimo tudi pravi odnos sodnika z zakonom. Rezultat opredelitve je bil do sedaj najraznovrstnejši, ker so razlagatelji izhajali ali iz individualističnega ali kolektivističnega, analitičnega ali sintetičnega ali zgolj konstruktivnega ali pa sociologičnega zgodovinskega stališča. Nedvojno je, da so država, zakon, pravo, sodnik socialni pojavi. Niso mogli nastati in postati drugače, nego v človeški družbi in s človeško družbo. Ne more biti torej druge prave metode preiskovanja, nego sociologična-zgodovinska, vse druge metode in načini spoznavanja morajo služiti le kot kontrola.

Teorija smatra državo kot pravno osebnost (Jellinek-Jovanović), kot objekt (Seydel), kot pravni odnos (Duguit). Najnovejša teorija Kelsenova smatra državo kot pravno državo, državo kot pravo. Njegova napaka je, da jo razlaga zgolj konstruktivno. Zgodovinski nam postane

države da bistvo pojma države. Lahko rečemo, da so najodličnejši pravni filozofi in sociologi edini v tem, da je država nastala, ko je skitalski bojevito pleme podvrglo naseljeno poljedelsko pleme na nekem ozemlju (Stammler). S tem je bila dana prva organična zveza v podredju in nadredju, t. j. bistvo civilizacije, oblast človeka nad naravo po delu, t. j. bistvo kulture, na danem teritoriju, t. j. zveze človeškega občestva z obdelano zemljo. Zgodovinski razvoj tega kolektivnega organizma gre v smeri razvoja svobode, t. j. razvoja podredja in nadredja državljanov do polne enakopravnosti, omike t. j. vedno večje moči človeka nad naravo pótém tehnike in nad seboj pótém duševne izobrazbe ter naraščajočega gospodarskega enotnega ozemlja. Cilj razvoja je pravna država, t. j. izključitev vsakega nasilja človeka nad človekom, človeka nad stvarmi in vladarjev nad vladanci.

Iz pravilnega tolmačenja pojma države dobi se istotako pravičen pojem zakona. Zakon ni mogel biti v prvem početku drugega, nego zapoved in prepoved zmagovalca nad premagancem, ureditev razmer članov gospodujočega razreda med seboj. Ta prvotni pojem zakona je grški »nomos«, t. j. razdelitev osvojene zemlje med zmagovalci. Tudi pri poznejšem fevdalnem sistemu zakon ni bil drugega nego določitev razmerja vojskovodje in bojevnikov. Šele v poznejšem razvoju države nastopi zakon — lex. Pristen nedvojno zanesljiv pojem ima le slovenščina, zakoniti — festsetzen, pango, pactum, t. j. od države, s prva vladarjeve, pozneje kolektivne volje, postavljeno pravilo. Tudi lex mora prihajati iz slovenskega debila lek-odlok. S prva enomiselní pojem zakona, postal je v zgodovinskem razvoju kompliciran pojem, ki obsega zapoved in prepoved nadrejenega oblastva ter sporedno, občeveljavno pravno pravilo, postavljeno od oblastva.

Pravo je modern izraz in rezultat v storjeni državi. Prvotni izraz podaja tudi le slovenščina, pravda — jus. Že pozno so Slovenci sprejeli za nemški Recht latinski jus — pravo. V početku je bila pravda le ugotovitev dejstva istine odnosov po običaju ljudi med seboj in ljudi k stvarem. Kdor je iskal pravico, je ugotovil istino, ki je za odnose dejanski bivala, torej pravda — resnica, kakor tudi latinski jus ni razložiti dosledno drugače, nego iz besede, isti. Prvotna država poznala je le nomos, ni se pečala z odnosi podanikov med seboj in stvarmi. Šele v razvoju kulture in stopnjevanjem pomena tega odnosa za državo, sprejela je tudi država zakon kot pravni stavek, pravno pravilo v gotovi obliki, t. j. pravo sankcionirano od vladarja. Pravo kot pravda resnica je bila torej dana pred državo, bila je plod prirodnega razvoja človeške družbe, pravo v obliki formalnega zakona pa je nastopilo pozno v kulturni zgodovini, ter nam je dano v najčistejši obliki prava-jus Justinijanovili kodeksov.

Sodnik je bil spočetka posel vladarja, naš poznejši avstrijski Amtsrichter. Moderni sodnik pa je nositelj prava, a tudi zakona. Po naši ustavi naj sodnik »sodi edinole po zakonu«, kralj in parlament ne

smeta imeti vpliva na njegove sodbe. Zakon po sankcioniranju in obnaredovanju deluje samostojno, neodvisno od volje vladarja, vlade in političnega oblastva. To je temeljno načelo moderne države.

Sodnik pa je tudi fizična oseba in ne le juristična konstrukcija. Kot fizična oseba je človek z vsemi vrlinami in šibkostmi človeškimi. Od lastnosti sodnika ter njega znanja in značaja je torej odvisna pravična sodba po zakonu. Sodnik se mora čutiti kot člana človeške družbe, pravno mora čustvovati z občestvom, poznati mora zakon in ga uporabljati v skladu občestva, v katerem biva. Tako postaja pravo zakon in zakon pravo, tako država po svobodnem sodniku postane šele pravna država. Vsako pravno vprašanje mora in sme priti pred sodnika, vsak državljan sme apelirati na sodnika, ko se čuti žaljenega ne le v svojih pravicah do sodržavljanov, ampak tudi ko se čuti žaljenega po odredbah in ukazih finančnih, vojaških in političnih oblastev. Sodnik odgovarja le ljudski volji, odgovarja le parlamentu, ki mora biti in naj bo izraz narodne volje. Le parlament naj bo vrhovni sodnik za vse in o vsem v smislu zakona in prava.

To stremljenje po popolni svobodi sodnika kot nositelja prava, t. j. kot volje človeške družbe, in zakona, t. j. kot volje države je moderno gibanje sodništva samega po svobodnem in sociološkem pravu (Freirecht). Popolna neodvisnost sodnika je prvi pogoj. Sodnik, ki se naslanja na narodno voljo, ki ima narod za seboj, le ta je svoboden. Judex — rex!

Dne 26. februarja je predaval g. univ. prof. dr. Metod Dolenc. Obris tega predavanja, naslovljenega »Država in politični zločinci« je naslednji:

Predavatelj izhaja iz sociološkega pojma države in ugotavlja, da je lice države odvisno od politike, politika pa od večine državljanov, ki pa ni stalna. Borba za moč, za prevlado je karakteristični znak politike. V tej borbi storjene kršitve obstoječih zakonov kazenskopravne vsebine so politični zločini, ki uživajo po ustavi neke privilegije pred navadnimi zločini. Vsebinsko navadnim zločinom so kršitve pravnih dobrin posebnih oseb, političnih zločinov pa kršitve imaterialnih pravnih dobrin ali kakor tega dela državljanov ali pa celokupne države. V zgodovini se prikazuje različno pojmovanje glede politične lastnosti deliktov, a naša zakonodaja sploh ni povedala, kaj razume pod političnimi zločini, dasi jih izrečno kot take upošteva n. pr. v ustavi. Edino glede deliktov, ki so navedeni v zakonu z dne 2. avgusta 1921, moremo sklepati iz dejstva, da odreja zakon za te delikte smrtno kazen, da jih ne smatra za politične delikte, to pa po vzoru tuje zakonodaje, ki smatra anarhistične in nihilistične delikte za izvenpolitične. V najnovejšem načrtu kazenskega zakonika za Nemčijo stoji določba, da velja za delikte, o katerih izreče sodišče, da je pri storitvi odločilno vplivalo storilčevo нравno, versko ali politično prepričanje, privilegij političnih deliktov, ki obstoji v tem, da ne dobe navadne kazni vóze ali zapora, ampak — zajetje (Einschliessung). Pre-

davatelj priporoča, da se tudi pri nas uvede taka določba, vendar bi se moral izrečno vnesti še pogoj, da storitev ne sme izvirati iz sebičnih namenov. Sodniki, ki bi političnost prepričanja (v smislu gori podane definicije) ugotovili, bi mogli biti le — učenj sodniki. V interesu države je, če hoče razmerje same sebe do političnih zločincev pravilno in pravično urediti, da poskrbi za popolno nezavisnost sodnikov, ki naj se rekrutirajo iz najrazumnejših in najznačajnejših mož.

(Svetosavske nagrade na pravni fakulteti v Ljubljani). Udeležba tekmecev za svetosavske nagrade Nj. Vel. kralja za l. 1925 je bila večja kakor prejšnja leta. Na dan proslavitve sv. Save (27. januarja 1925) je razglasil g. vseučilišni rektor dr. Karel Hinterlechner na slavnostnem zborovanju v prisotnosti odličnih gostov in mnogobrojnega slušateljstva, da so bili po sklepu juridične fakultete odlikovani pravniki: g. Stojan Bajić iz Ljubljane za delo iz državoslov. stud. oddelka »Ustavni referendum (historično in pravnoprimerjalno)« z nagrado 1000 Din, g. Anton Podgoršek iz Ponikve za delo iz istega stud. oddelka »Zavarovanje delavcev v naši kraljevini z narodnogospodarskega stališča« z nagrado 800 Din, g. Matija Primus iz Zagreba in g. Josip Dobrošek iz Hoč (Pohorje) za deli iz pravnozgod. stud. oddelka: »Sistem zločinov in kazni po kastavskem, veprinaškem in moščenškem statutu« z nagradama po 600 Din. Plemeniti namen, vzbujati z nagradami veselje do znanstvenega dela pri akademskem naraščaju, kaže torej vsekakor zelo razveseljive uspehe. Za nagrade, ki se bodo razdeljevale o priliki prihodnje svetosavske slavnosti (1926) je razpisal svet juridične fakultete naslednja temata: I. Iz pravnozgodovinskega studijskega oddelka: a) »Izjemni položaj trgovca po rimskem pravu.« b) »Pomen postglosatorjev za razvoj srednjeevropskih prav.« c) »Lavantinska škofija v luči cerkvenopravne zgodovine.« — II. Iz pravosodnega studijskega oddelka: a) »Zgodovinske korenine določbe § 887 s posebnim ozirom na dokazno pravo.« b) »Jamčenje (§ 923 o. d. z.) pri posameznih pogodbenih tipih našega občega državlanskega prava.« c) »Pomen priznanja za kazensko pravo.« č) »V čem kaže zakon o nabavljajnih zadrugah napredek napram našemu zakonu o pridobitnih in gospodarskih zadrugah.« — III. Iz javnopravnega studijskega oddelka: a) Avstrijska krona, jugoslovenska krona in dinar ter gibanje cen blaga po prevratu v Sloveniji « b) »Zemljarina po srbskem in slovenskem pravu, njen opis in ocena.« c) »Sistem upravnega sodstva v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev v primeri s sistemi v drugih državah.« č) »Pojedinačko glasanje i glasanje po listama (u vezi sa pitanjem o proporcionalnom sistemu i sistemu večine).«

Dr. M. D.

